

Muhimbili Medical Center i Dar-es-Salaam

Förnämlig läkarutbildning trots bristfälliga resurser

ett myller av människor, tiggare och försäljare av doftande kryddor från Zanzibar och av kangas i klara färger vandrade jag från det lilla hotellet i stadsdelen Upanga till det närbelägna Muhimbili Medical Center i Dar-es-Salaam, Tanzania.

Jag hade ett avtalat möte med Dr Protas Ndayanga. Han kom som medicine kandidat och SweMSIC-stipendiat hösten 1998 till hudkliniken på Sahlgrenska Universitetssjukhuset och följde mig dagligen i mitt arbete med undervisning av blivande läkare, forskning och sjukvård.

Innanför sjukhusgrindarna vid Muhimbili Medical Center vilade en grupp havande eller nyförlösta kvinnor iförda kangas med ordspråk på kiswahili, »Tuppen från byn gal inte i staden«. I dessa tygstycken, som kvinnorna av tradition använder som klädedräkt, väver de in ordspråk med ekonomiska, politiska, sociala och kulturella budskap.

Jag ombads att gästföreläsa för Muhimbilis internmedicinare över ämnet »Mycosis fungoides, mastocytosis and skin eruptions in the elderly. Swedish experience«. Under föreläsningen fanns förutom invärtesmedicinerna även representanter för övriga medicinska specialiteter och medicine kandidater närvarande. Stämningen i föreläsningssalen präglades av förväntansfull respekt. Klinikchefernas närvaro bidrog till detta. Det fanns en sammanhållande entusiasm över att få diskutera medicinska problem.

Tanzania blev självständigt på 1960-talet under Julius Nyereres ledning. Han samlade alla etniska stammar under ett språk, kiswahili. Detta gemensamma språk, som är obligatoriskt ämne i folkskolan, bidrog starkt till att motsättningar mellan stammarna minskade, och landet blev en enhet. Man kände en stolthet över sitt land med ett språk och en egen flagga. Flaggan är svart, gul, blå och grön, svart för folket, gul för solen, blå för Indiska oceanen och grön för växtligheten.

De afrikanska kollegorna ville visa mig Tanzanias storslagna natur. På sa-

Tanzanias flagga, svart för folket, gul för solen, blå för havet och grön för växtligheten.

vannen utanför Dar-es-Salaam pekade de på det ståtliga och flera tusen år gamla, silvergråa baobabträdet med sina tunga, gurklika frukter. Trädet avtecknar sig mäktigt mot den afrikanska kvällshimlen.

Tanzania har 35 miljoner invånare och fyra medicinska fakulteter, där undervisning äger rum. Tre av dessa finns i Dar-es-Salaam, nämligen Muhimbili, Kairuki och Vignan. Den fjärde fakulteten ligger i Moshi, Kilimanjaro Christian Medical College, med ett välkänt Dermatology Training Centre, som ofta besöks av dermatologisk expertis från Europa och USA och av medicine kandidater från bland annat Sverige.

Medicinarutbildningen i Tanzania startar med tre år av »basic sciences« varefter följer två år av klinisk tjänstgöring. Specialutbildningen tar tre till fyra år beroende på specialitet. I utbildningen ingår »community medicine rotation« vid landsortsklinik och inom öppen vård.

De undervisande läkarna vid Muhimbili följer med stort intresse de stora amerikanska medicinska tidskrifterna. Under ronderna tränas de unga läkarna i en medicinsk helhetssyn. Rätt terminologi används och man förklarar i detalj den patofysiologiska bakgrunden till gjorda fynd. Medicinerna behärskar till fullo kliniska undersökningsmetoder. De debatterar ständigt tolkningen av kliniska observationer. Brudzinskis tecken är en självklarhet vid undersökning av patienter med meningit.

Man visade ett stort intresse för alla medicinska och laboratoriemässiga in-

Aktuell utlandskrönika

novationer. PCR-analys av sputumprov vid tuberkulos väckte stor entusiasm även om den ekonomiska möjligheten att införskaffa utrustning inte finns.

Forskningssamarbete mellan Tanzania och Karolinska institutet pågår. Man behandlar HIV-infekterade, gravida kvinnor med bromsmediciner från och med graviditetsvecka 34 och studerar effekten på det nyfödda barnet. Samarbete inom undervisning av medicine kandidater mellan medicinska fakulteten i Bergen, Norge, och Muhimbili är mycket uppskattat.

Resurser finns inte för täckande av laboratorie- och röntgenstödd diagnos och inte heller för medicinkostnader under sjukhustiden. Vid rondens skriver läkarna recept. Anhöriga får köpa ut läkemedlen på sjukhusapoteket om de har råd och sedan återföra dem till avdelningen, där de delas ut. Ett alternativ till sjukhusapoteket är privata apotek, ofta handhavda av indier, där billigare generika kan inhandlas. Det visade sig att dessa medel inte alltid är generika utan verkningslösa tabletter. Denna verksamhet försöker läkarna på Muhimbili att sätta under lupp. De afrikanska läkarna önskade att läkemedelsindustrin skulle ta ett större ansvar, satsa mer på infektionsbekämpning (tuberkulos, malaria) och inte bara se till bolagets vinst.

Inom venereologin får man behandla flera olika diagnoser samtidigt. Uretroflytning hos män behandlas direkt för såväl gonorré som klamydia. Kvinnor med vaginal flytning behandlas direkt för gonorré, klamydia, trikomonas och kandida.

Genitala sår behandlas med bensatinpenicillin mot eventuell syfilis. Samtidigt gavs trimetoprim-sulfa mot eventuell chankroid (ulcus molle).

Man följer rekommendationer enligt WHO och behandlar tuberkulos enligt DOTS-principen, »directly observed treatment short course«. Patienterna får varje dag sina läkemedel under uppsikt

Det vackra baobabträdet förekommer ofta i den afrikanska mytologin.

Foto: M Carlsson

Det röda emblemet symboliserar stödet för de HIV-sjuka söder om Sahara.

av dispensärens personal för att minska smittspridning och uppkomst av resistent tuberkulos. Patienter med tuberkulos och smittsamma könssjukdomar har fri medicin.

Jag ville studera hur kvinnors situation bevakas och besökte därför Tanzania Media Women's Association (TAMWA), som bildades 1985 under tredje världskonferensen för kvinnor i Nairobi i Kenya. På TAMWA har man startat en kampanj mot kvinnlig könsstympning. Man är upprörd över att könsstympning utförs legalt av läkare och sjuksköterskor på sjukhus. Sjukvården i Tanzania har ögonen riktade på sig.

Ett annat område, som TAMWA arbetar för att förändra, är den kvinnliga arvsrätten. En änka erbjuds äktenskap med den avlidne makens broder för att arvegodset skall tillfalla mannens släkt. Man vill få bort seden att en änka måste giftas bort med någon av den avlidne makens släkt för att egendom inte skall skingras.

HIV/aids och tuberkulos är helt dominerande sjukdomar i såväl slutet som öp-

pen vård. 60 procent av vårdplatserna beläggs av HIV-patienter. 40 procent av polikliniska besök är relaterade till HIV. På en av salarna låg 37 patienter. Ej kontaktbara aids-patienter med maram blandades med hostande tuberkulossjuka.

Schistosomiasis med lever- och mjältförstoring och ascites förekommer ofta. Unga patienter med reumatiska hjärtfel utreds inför eventuell operation, vanligen i Indien. Jag såg utbredd skabb, så kallad scabies Norvegica.

Jag tog upp Buruli ulcer till diskussion med kollegorna i Dar-es-Salaam. Buruli ulcer, som är ett stort folkhälso- problem i Central- och Västafrika, har av WHO klassats som ett mycket allvarligt medicinskt problem. Det är ett kroniskt sår i huden som vanligen sitter på underbenen och som orsakas av *Mycobacterium ulcerans*. Mikroorganismen, som finns i stillastående vatten, penetrerar huden genom små skador och ger upphov till stora ulcerationer även hos icke immunsupprimerade personer. Den enda effektiva behandlingen är kirurgisk revision och hudtransplantation.

I ett litet rum med en brits med skynke tar tre läkare samtidigt emot polikliniska hudpatienter under en förmiddag. Även patienter på tur att bli undersökta väntar i samma rum. Syster Mary, iförd uniform och sjuksköterskemössa, håller ordning och ger patienterna behandlingsföreskrifter. Kandidaterna är hela tiden med och får under en förmiddag se ett stort antal patienter. De flesta poliklinikpatienter, som alla kommer på

Foto: Gösta Roupe

remiss, uppvisar hudsjukdomar relaterade till HIV såsom Kaposi sarkom, massor av mollusker i ansiktet samt utbredda seborroiska eksem och dermatofyinfektioner. Flera fall av lepra får poliklinisk behandling.

Majoriteten av dessa hudpatienter är unga eller medelålders människor. Det är tragiskt att inse att de tonåringar som kommer med utbredda mollusker eller seborré troligen är HIV-infekterade. Det ger anledning att begrunda det växande problemet med föräldralösa barn, där äldre syskon får vara familjens överhuvud och ta hand om de yngre. En hel generation växer upp utan att få ta del av de äldres värderingar och sociala normer.

Jag besökte svenska ambassaden i Dar-es-Salaam och fick där veta att över hälften av befolkningen lever på mindre än en USA-dollar per dag. I en ekonomi där fattigdomen är så utbredd, och där HIV tagit ett så fast grepp om befolkningen, har syster Mary på hudmottagningen all anledning att på sin vita uniformsrock bära »The Red Ribbon«. Det röda bandet symboliserar hennes stöd för 28 miljoner HIV-sjuka människor söder om Sahara.

Gösta Roupe
professor, avdelningen för dermatologi och venereologi, Sahlgrenska Universitetssjukhuset.
gosta.roupe@derm.gu.se